

HÖGSKOLAN
DALARNA

Examensarbete 2 för ämneslärarexamen inriktning gymnasieskolan

Avancerad nivå

Bild, ett ämne för alla?

**Bildämnet ur ett genusperspektiv med fokus på digitalt
skapande**

Författare: Christoffer Nilsson
Handledare: Ann Louise Sandahl
Examinator: Johnny Wingstedt
Ämne/huvudområde: Bild
Kurskod: BP3000
Poäng: 15hp
Examinationsdatum: 2018-11-11

HÖGSKOLAN
DALARNA

Vid Högskolan Dalarna finns möjlighet att publicera examensarbetet i fulltext i DiVA. Publiceringen sker open access, vilket innebär att arbetet blir fritt tillgängligt att läsa och ladda ned på nätet. Därmed ökar spridningen och synligheten av examensarbetet.

Open access är på väg att bli norm för att sprida vetenskaplig information på nätet. Högskolan Dalarna rekommenderar såväl forskare som studenter att publicera sina arbeten open access.

Jag/vi medger publicering i fulltext (fritt tillgänglig på nätet, open access):

Ja

Nej

Högskolan Dalarna – SE-791 88 Falun – Tel 023-77 80 00

Abstract

Syftet med denna studie var att få kunskap om hur elever beskriver bildämnet ur ett genusperspektiv men också vad dessa elever ser som motiverande inom bildämnet, främst med fokus på digitalt skapande. Det empiriska materialet samlades in med hjälp av kvalitativa semistrukturerade intervjuer där sju elever från gymnasiet deltog. Den data som sedan analyserats har gjorts genom en genusvetenskaplig grund med en fenomenografisk ansats. Enligt Skolverket ska skolan motverka all form av diskriminering bland annat på grund av kön, samtidigt som andra skolverkstexter och utvärderingar redogör för en tydlig skillnad mellan tjejers och killars intresse för bildämnet samt att differensen där mellan tjejers och killars betyg är som störst. Studien visar att motivation inom bildämnet och digitalt skapande främst är knutet till egna intressen men är i hög grad beroende av lärarens kompetens inom området. Det framgår att elever efterfrågar mer digitalt arbete inom bildämnet, vilket talar emot det mer vanliga traditionella arbetet. Om bildämnet skulle vara ett ämne för tjejer, för killar eller ett ämne för alla beskrivs på tre sätt. 1) Ett ämne som är för alla som inte har med kön att göra, 2) ett ämne som inte borde ha med kön att göra men som är något mer för tjejer. 3) Att bildämnet är tjejigt, men att detta är något som måste motarbetas.

Nyckelord: Kön, Motivation, Könsskillnadsdiskurs, Genus, Bildämnet, Digitalt skapande

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
2. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	3
3. BAKGRUND	4
3.1 BILDÄMNET ÖVER TID	4
3.1.1 <i>Bildämnet idag</i>	5
3.2 BILDÄMNETS DIGITALISERING.....	7
3.3 BILDÄMNET UR GENUSPERSPEKTIV	9
4. TIDIGARE FORSKNING	12
4.1 FORSKNINGSOVERSIKT	12
4.2 MOTIVATION I ETT BILDDIDAKTISKT SAMMANHANG.....	12
4.3 GENUSPERSPEKTIV PÅ SKOLAN	13
5. TEORETISK UTGÅNGSPUNKT	15
5.1 KÖNSSKILLNADSDISKURS.....	15
6. METOD OCH MATERIAL	18
6.1 METOD	18
6.2 INTERVJU	18
6.3 URVAL.....	20
6.4 FORSKNINGSETIK	20
6.5 ANALYSMETOD.....	21
6.6 TILLFÖRLITLIGHET	21
7. RESULTAT OCH ANALYS	23
7.1 SAMMANFATTNING AV INTERVJUERNA	23
7.2 VILKA MOTIVATIONSFAKTORER VISAR ELEVER FÖR BILDÄMNET, ENLIGT STUDIENS DELTAGARE?	24
7.3 PÅ VILKET SÄTT PÅVERKAR DIGITALT SKAPANDE ELEVERS MOTIVATION, ENLIGT STUDIENS DELTAGARE?	25
7.4 HUR SKILJER SIG KILLARS OCH TJEJERS FÖRHÅLLNINGSSÄTT TILL BILDÄMNET?	27
7.4.1 <i>Bildämnet, ett ämne för alla</i>	28
7.4.2 <i>Elevers syn på bildämnet</i>	29
8. DISKUSSION	31
8.1 METODDISKUSSION	31
8.2 RESULTATDISKUSSION	32
8.2.1 <i>Ämneskonception och motivation</i>	32
8.2.2 <i>Bildämnet och genus</i>	34
8.3 SLUTSATSER.....	35
8.4 AVSLUTANDE KOMMENTAR OCH FORSKNINGSFÖRSLAG	37
9. REFERENSLISTA	38
10. BILAGOR	41
10.1 BILAGA 1 – INFORMATIONSBREV	41
10.2 BILAGA 2 – INTERVJUMANUSKRIFT	42

1. Inledning

Det föregående examensarbetet jag skrev handlade om motivation inom bildämnet. Det som då undersöktes i form av litteraturstudie, gällde forskning om vad motivation är och hur den kan påverkas både negativt och positivt. Motivation delades upp i tre kategorier, 1) inre motivation som kommer från en individs egna intressen och är förknippad med positivitet. 2) Yttre motivation som kommer av yttre faktorer. Detta kan vara betyg, tidsramar eller liknande, detta skapar också motivation, men kan även hämma motivation om de yttre faktorerna blir för dominerande. 3) Amotivation, vilket är avsaknad av motivation. Inom bildämnet kan motivation påverkas negativt av till exempel för öppna uppgifter, vilket kan leda till en känsla av meningslöshet. Ett exempel på hur motivation kan påverkas positivt är bildlärarens entusiasm. Resultatet av den studien visade att relationer samt undervisningens struktur är två viktiga faktorer för elevers motivation. Relationerna är de mellan elev och elev men också mellan lärare och elever. Undervisningen ska också struktureras med syfte att driva elevernas inre motivation, vilket kommer från deras egna intressen. Men undervisningen måste också skapa yttre motivationsfaktorer, till exempel genom betyg, utställningar, tydliga mål osv. Annars finns det risk att undervisningen blir ostrukturerad och kan skapa en känsla av meningslöshet (Nilsson, 2018:30). Ett område som blev synligt under det arbetets gång och som fångade mitt intresse var att motivation inom skolan går att se på ur ett genusperspektiv. Tjejer är generellt mer studiemotiverade än killar och det skiljer sig även inom olika ämnen. Detta framgick av nationella utvärderingar men också av ämnesutvärderingar. Nationella utvärderingen som kom 2003, som förkortas NU03, skriver att könsskillnaderna är stora och visar att bild är ett av de ämnen där betygsskillnaderna mellan tjejer och killar är störst, till tjejernas fördel. Enligt NU03 har denna betygsskillnad ökat från 1998 till 2003 (Skolverket, 2003:39). Ämnesutvärderingen från 2015, som förkortas NÄU13, beskriver vidare att tjejer med föräldrar som har eftergymnasial utbildning visar ett större intresse och engagemang än killar inom bild och musik (Skolverket, 2015b:15). Vad som inte framgår är om killar som har föräldrar med eftergymnasial utbildning har större intresse för bild än killar med föräldrar med högst gymnasial utbildning. Tjejer får också enligt den utvärderingen generellt bättre betyg inom bildämnet (Skolverket, 2015b:16). Det visar sig också att tjejer i större utsträckning än killar sysslar med estetisk verksamhet, till exempel bildrelaterade aktiviteter på sin fritid (Skolverket, 2015b:35). En intressant hypotes som Skolverket skriver fram i en sammanfattning av NÄU13 lyder:

I utvärderingarna av bild och musik i NU-03 framfördes hypotesen att ett ökat digitalt inslag i undervisningen i dessa ämnen skulle leda till ett ökat intresse och på sikt bättre resultat för pojkarna. (Skolverket, 2015b:16).

Denna tanke finns kvar i NÄU13 men man menar att det inte går att dra några slutsatser då det digitala arbetet inom bildämnet fortfarande är marginellt (Skolverket, 2015b:22). Vad Skolverket skriver väcker hos mig flera intressanta frågor och visar på olika typer av problematik. I Skolverkets försvar skriver de senare i rapporten att det kanske inte alls är så att digitala medel skulle motivera just killar, utan skulle mycket väl kunna motivera även tjejer. Jag reagerar dock på att man specificerar killar först. Är det så att det finns etablerade könsroller som säger att killar gillar datorer och att därav kommer digitala medel inom bilden att motivera dem mer? Om detta är fallet, betyder det då i regel att tjejer tycker mindre om att arbeta med datorer än killar? Skulle det också kunna handla om en sorts social indelning där det är mer accepterat för tjejer att förmedla känslor? Bildämnet innebär ofta arbete med sina egna tankar och idéer, inte sällan förknippade med känslor. När man då jobbar med ett arbete inom bilden måste man kunna förklara och förmedla dessa tankar och känslor. Finns det då återigen spår av könsroller som gör det svårt för killar att motiveras inom bilden för att det är mer socialt accepterat för tjejer att dela med sig av sina känslor? Detta är områden jag vill fortsätta mina motivationsstudier inom.

Motivation är en väldigt viktig del av skolan och det är av stor vikt att lärare är medvetna om hur motivation fungerar och vad som kan vara motivationshämmande i en skolmiljö och undervisningsplanering. Om det är så att killar presterar något sämre än tjejer inom bildämnet, varför gör de det? Eftersom det under en längre tid visat sig att så är fallet skaver det lite mot skolans uppdrag att erbjuda lika utbildning för alla, skolan ska kompensera för olika behov och möjligheter. Detta leder mig in på intressanta frågor om *hur* man skulle kunna rent praktiskt arbeta för att stärka killars motivation, om den är en faktor till att de får sämre betyg i genomsnitt inom bildämnet. Jag tror att digitalt skapande kan vara en bra plattform för att arbeta med motivation inom just bildämnet. Det digitala är något som för väldigt många är en stor del av vardagen och man känner sig säker på de digitala resurser man har till förfogande. Detta ser jag som en möjlighet att bygga en bro mellan elevers egen kunskap och intressen in i bildämnet. För att gå vidare med det som undersöktes i examensarbete 1 vill jag nu undersöka den hypotes som Skolverket skriver fram. Kan arbete med digitala medel ge bra förutsättningar att motivera främst killar, eller kan digitalt skapande även skapa ökad motivation hos elever generellt?

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna undersökning är att få ökad förståelse för hur digitalt skapande kan påverka elevers motivation för bildämnet, samt undersöka om tjejers och killars förhållningsätt till bildämnet skiljer sig åt.

- Vilka motivationsfaktorer visar elever för bildämnet, enligt studiens deltagare?
- På vilka sätt påverkar digitalt skapande elevers motivation, enligt studiens deltagare?
- Hur skiljer sig killars och tjejers förhållningsätt till bildämnet, enligt studiens deltagare?

3. Bakgrund

Följande bakgrundskapitel avser tillhandahålla en översiktlig bild över hur bildämnet sett ut ur ett historiskt perspektiv samt hur digitaliseringen påverkat bildundervisningen genom de spänningar som mötet med digitala medier gett upphov till. Utöver detta får läsaren också en överblick av hur genusedkursen sett ut inom bildämnet över tid. Syftet är att kunna jämföra innehållet i bakgrunden med resultaten från intervjustudien som presenteras senare i uppsatsen.

3.1 Bildämnet över tid

För att få en bättre förståelse för hur bildämnet ser ut idag, samt vad som kan vara delvis anledningar till att det finns skillnader mellan tjejers och killars prestationer i skolan är det viktigt att titta på hur bildämnet förändrats under tid.

Professor emeritus Gunnar Åsén skriver att under 1800-talets första hälft började teckningsundervisningen införas i skolan i de flesta europeiska länder. Detta gjordes under ett flertal olika syften, exempel på detta var utbildning för hantverkskraft, industriell produktion eller konstindustri. Utbildningens syfte var att träna individer att se, kunna iaktta och avbilda olika objekt. Denna kunskap kunde sedan användas för att till exempel utbilda kartritare eller individer som gjorde konstruktionsritningar (Åsén, 2006:108). Detta skiljer sig väldigt mycket från hur bildämnet ser ut idag, där ämnet mer beskrivs som ett kommunikativt ämne där man ska lära sig tolka intryck och uttrycka sig själv. Något som låg bakom den tidigare utbildningen med dess fokus var den ökade industrialiseringen. Ämnet ansågs som viktigt och fick därför fyra timmar i veckan på reallinjerna. Det skulle dock dröja till 1870-talet innan teckningsundervisningen blev obligatorisk i folkskolorna, efter 1878 föreslogs det att teckningsundervisning skulle finnas i alla skolformer, samt att de skulle ha gemensamma mål och timantal (Åsén, 2006:110).

Mot slutet av 1800-talet och in på 1900-talet skapas en debatt om teckningsämnets syfte i skolan. Den ena sidan menade att teckningsämnets fokus bör vara tekniskt och fortsätta med den yrkesutbildning som bedrivits innan. Den andra sidan menade att teckningen bör vara ett mer estetiskt ämne, där smakfostran och klassisk bildning låg i fokus (Åsén, 2006:111). Här visar sig också en tidig skillnad mellan synen på tjejers och killars olika roller, vilket kom att påverka deras utbildning och så även teckningsundervisningen. Frågorna om smakfostran och klassisk bildning fördes vidare efter 1900-talets början. Vad som bör nämnas är att de tidigare

utbildningsformerna inom utbildning för till exempel industriarbete inte fick mindre plats trots detta. Smakfostran visade sig dock få en mer framträdande plats på flickskolorna. Detta var delvis på grund av samhällets ökade intresse för estetik och smak (Åsén, 2006:111). Detta är intressant då det ger perspektiv på vad som kan vara en historisk faktor till varför bildämnet är ett av de ämnen där skillnaderna i resultat mellan tjejer och killar är störst.

3.1.1 Bildämnet idag

Åsén skriver att gränserna mellan bildämnet och andra fält börjar suddas ut, detta är på grund av den mångfald med nya medier som tillkommer. Reklam, massmedia, samtidskonst och design gör att Bild går mer och mer mot att bli ett kommunikativt ämne. Åsén menar att den kommunikativa delen av bildämnet är viktigt för ungdomars framtida liv, där det finns ett behov av att vara kreativ och kunna ta initiativ (Åsén, 2006:119f). Detta skrivs även fram i NU03 där det formuleras såhär:

Vi vill istället rikta uppmärksamheten på de estetiska ämnenas potential att översprida till mer allmänna kompetenser, som t.ex. kreativitet och kommunikativitet, kompetenser som är relevanta i såväl sociala och kulturella sammanhang som i yrkeslivet (Skolverket, 2003:146).

I NU03 skriver Skolverket att elever tycker bildämnet är roligt och intressant. Vad eleverna finner bäst är att ämnet känns flexibelt och man har möjlighet att påverka både innehåll och arbetssätt (Skolverket, 2003:144). I utvärderingen av bild, musik och slöjdämnen som gjordes 2015 skriver Skolverket att både elever och lärares uppfattning av dessa ämnen generellt är densamma som beskrivs i NU03. Detta kan jag har jag använt för att se om de informanter jag intervjuat också uttrycker att de tycker om bildämnets flexibilitet samt eget inflytande. De områden inom bilden som tillkommit, till exempel diskussion, analys, digitalt skapande samt kommunikation har endast gjort begränsade avtryck i undervisningen skriver Skolverket (Skolverket, 2015b:44). Enligt lärarna i utvärderingen ska manuell bildframställning stå för ungefär 50% av undervisningen medan elever säger att det är mer än 50%. Skolverket skriver också att det är tydligt att det digitala skapandet inte integrerats som det borde. Tidigare var det digitala skapandet limiterat till få tillfällen, och var snarare ett inslag i undervisningen än ett arbetssätt (Skolverket, 2015b:44). Inom bildämnet är det vanligare att elever arbetar var för sig med sina uppgifter och från utvärderingen 2003 kan man i den nya utvärderingen se att elever tycker lärare lyssnar bättre. Det är vanligare att det förs en diskussion i klassrummet under

bildundervisningen där både lärare och elever är aktiva (Skolverket, 2015b:45). Utvärderingen visar också att många elever tycker de får bra stöd i bildämnet, vilket ger dem bättre självförtroende (Skolverket, 2015b:46). Jag återkommer till detta då en av de informanter som intervjuats i denna undersökning uttrycker att bildämnet stärkt hennes självförtroende. I NÄU13 framgår också att elever tycker att de får ta eget ansvar för sitt arbete inom bildämnet och att de kan ta egna initiativ. De upplever också att det finns möjligheter för elevinflytande på undervisningen (Skolverket, 2015b:47).

Det digitala arbetet inom estetiska programmet på gymnasiet beskrivs enligt styrdokumentet på följande sätt. Enligt estetiska programmet examensmål ska elever kunna "[...] hantera och värdera stora mängder information, belysa frågor ur olika perspektiv, hantera digitala verktyg och medier [...]" (Skolverket, 2011:43). Utöver detta beskrivs det digitala skapandet mer utförligt inom inriktningen estetik och media. På Skolverkets hemsida under bildämnets syfte skriver man att elever ska utveckla kunskaper inom en mångfald olika arbetsmetoder, både tvådimensionella, tredimensionella och digitala. Utöver detta nämns inte digitalt skapande inom bildämnets kursplaner. Detta gör att upplägget för digitalt skapande kan variera väldigt och jag återkommer till varför detta kan vara viktigt för elevers motivation.

I styrdokumentet för gymnasiet under rubriken *Skolans värdegrund och uppgifter* nämns ordet jämställdhet och detta är syftat mot en jämställdhet mellan kvinnor och män.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet mellan människor är de värden som utbildningen ska gestalta och förmedla (Skolverket, 2011:5).

Vidare finner vi under *mål och riktlinjer* en genus-formulering till, "se till att undervisningen till innehåll och uppläggning präglas av ett jämställdhetsperspektiv" (Skolverket, 2011:11). En liknande formulering finns också under *Normer och värden* där det står beskrivet att skollagen bland annat kräver att skolan ska yrka för allas lika värde och jämställdhet (Skolverket, 2011:11). Det finns också formuleringar som berör begreppet kön, där skolan ska se till att ingen diskrimineras på grund av kön eller könsöverskridande identiteter (Skolverket, 2011:5). Skolan ska också jobba för att motverka stereotyper eller tankar som kan finnas om begränsningar inför yrkesval eller fortsatta studier som grundar sig i föreställningar om kön (Skolverket, 2011:14). Detta är relevant då studien har en genusteoretisk utgångspunkt. Flera

av informanterna som intervjuats uttrycker att det finns en könsskillnad inom bildämnet och att det ofta beror på just stereotyper. Vad som också blir intressant är att enligt värdegrunden ska skolan motverka könsdiskriminerande arbete, men samtidigt beskrivs digitalt arbete som ett arbetssätt att motivera just killar. Detta digitala arbete att öka just killars motivation skaver mot skolans uppdrag. Kön nämns även specifikt under industritekniska programmets mål. Där menar Skolverket att eleverna ska utveckla förmåga att arbeta med andra, oavsett till exempel kön eller kulturell bakgrund, detta för att arbetsgrupper inom industri ofta är heterogena (Skolverket, 2011:31).

3.2 Bildämnets digitalisering

Bildpedagogerna Anders Marner och Hans Örtegren (2013) nämner i sin artikel ”Digitala medier i bildämnet – möten och spänningar” fyra sätt att diskutera digitala medier i bildämnet. Detta är relevant för att kunna diskutera hur elever beskriver samt förhåller sig till det digitala skapandet inom bildämnet. Dessa fyra sätt är: *Digitala mediernas dominans, motstånd, inbäddning och addering* (Marner, Örtegren, 2013:30).

Motstånd visas i form av att bildlärare och elever inte ser relevansen med det digitala skapandet, eller ser problem med införandet. Detta kan till exempel handla om att bildämnet eller skolan inte har tillgång till utrustning eller har råd med den mjukvara som behövs för att jobba med digitalt bildskapande. Bildlärares förståelse och kunskaper, ämneskonception, visar sig också spela stor roll för införandet av digitala medier och bidrar till ett motstånd (Marner, Örtegren, 2013:38f).

Addering av digitala medier inom bildämnet ses till skillnad från motstånd som införandet av ett nytt verktyg. Ett nytt sätt att framställa bilder i ett annars analogt dominerat ämne. När digitala medier *adderas* sker det på olika sätt, men ofta visar det sig att det sker som separata inslag i undervisningen. Digitala medier finns inte ständigt närvarande, och att försöka få plats med digitalt skapande i undervisningen kan även skapa irritation hos lärare (Marner, Örtegren, 2013:39:f).

Inbäddning handlar om bildämnets oundvikliga förändring när nya element, i detta fall digitalt skapande, förs in i undervisningen. Med tiden kommer dessa element att övergå från främmande till att vara en naturlig del av undervisningen och det finns skolor som visar detta.

Istället för att adderas som ett inslag i undervisningen används datorerna hela tiden som ett eget verktyg att skapa konst. Datorerna ses som ett skapandeverktyg likt en pensel eller krita (Marner, Örtegren, 2013:41:f).

Digitala mediers dominans vänder på bildämnet förhållningssätt och ser digitala medier som det absolut viktigaste istället för traditionellt skapande. Inom bildämnet har detta inte visat sig men Marner och Örtegren skriver att man kan se digitala mediers dominans inom till exempel mediaämnet (Marner, Örtegren, 2013:43). Jag kommer att återkomma till dessa fyra arbetssätt i resultatdiskussionen där de kan användas för att belysa vad vissa informanter uttrycker om digitalt skapande inom bildämnet.

Marner och Örtegren menar att det traditionella bildskapandet ofta är förknippad med måleri och att mycket av värdet på en målning ligger i att den är unikt skapad och skulle förlora stora delar av detta värde om den reproducerades. Detta gör att traditionell konst inte fått stor utsträckning på internet, där dessa bilder inte kan göras rättvisa. Därför att andra typer av bilder som tål reproduktion och massstillverkning fått större genomslag digitalt (Marner, Örtegren, 2013:30). Detta ger upphov till nya typer av bilder där konst och digitalt skapande möts. Bildämnet blev bredare och var inte längre lika snävt inriktat mot konst, vilket Marner och Örtegren menar går väl i hand med det digitala skapandet som senare skulle införas (Marner, Örtegren, 2013:31f). Bildämnet visar sig vara starkt knutet till manuell bildframställning, till exempel pennor, penslar, papper osv. År 2003 visar undersökningar att 80 procent av elever aldrig eller sällan använder digitala medier för sitt bildskapande. Dessa siffror har ändrats och jag återkommer till detta nedan (avsnitt 3.3). Det visar sig också att utrymmet för digitalt bildskapande verkar vara begränsat och det är traditionella arbetssätt som dominerar bildämnet (Marner, Örtegren, 2013:32). Sedan dessa rön gjordes har fakta och resultat ändrats vilket framgår i NÄU13. Där skriver Skolverket att mer än 50% av elever i årskurs sex framställer någon form av bilder för hand på fritiden men av elever i årskurs nio är det mindre än 40%. Vidare nämns att över hälften av elever i både årskurs sex och nio fotograferar, filmar eller sysslar med bilder inom andra digitala medier på fritiden, där ålder inte verkar spela någon skillnad. Nästan alla elever i årskurs sex och nio menar också att de ser eller visar olika typer av bilder eller filmer från till exempel Youtube (Skolverket, 2015:62ff). Vad som är intressant är att dessa elever inte förknippar arbetet med digitala medier på fritiden som något knutet till bildämnet. I Tilde-rapporten framgår det att gymnasieelever som går bild och formgivning menar att deras intresse för digitalt arbete vuxit ur ett eget fritidsintresse:

Bild och formelevernas bildintresse, liksom estetik och medieelevernas medieintresse, har oftast vuxit ur ett fritidsintresse för bild eller medier, inte främst ur grundskolans bildundervisning (Marner, Örtegren, 2015:165).

I NÄU13 visar det sig också att elever i grundskolan främst ser bildämnet som ett ämne där man arbetar praktiskt och lär sig olika tekniker vilket skulle kunna vara ett resultat av att digitala arbetsformer inte är kontinuerliga inslag i undervisningen.

Eleverna i årskurs 6 menar främst att man i ämnet lär sig att teckna och måla samt lär sig om material och tekniker. De har alltså också främst en praktisk-estetisk ämneskonception (Skolverket, 2015:57).

2015 kom det ut en rapport från Institutionen för estetiska ämnen som bland annat berör bildämnets digitalisering, Tilde-rapporten. I denna text skriver Marner och Örtegren att digitaliseringen inom bildämnet går långsamt och att det ofta handlar om att använda digitala medier för att till exempel söka bilder, mer än att framställa dem (Marner, Örtegren, 2015:88). Det framgår också att inom bildundervisningen präglas det digitala arbetet av addering, det digitala arbetet sker som separata inslag i undervisningen. Det visar sig också att elevers fritidsintressen ofta inte är synliga i bildundervisningen, men när de visar sig sker det oftast genom digital bild (Marner, Örtegren, 2015:96). Marner och Örtegren menar då att en faktor till att fritidsintressen är relativt osynliga i skolan är på grund av ett motstånd till digitala medier. Bildundervisningen kan också ofta bestå av fasta planeringar där uppgifter utförs i ordning, vilket gör att elever inte blir lika delaktiga. Det skapas då ett spann mellan bildlärares uppgifter och hur elever väljer att utföra dessa, vilket i sin tur skapar en skillnad mellan arbetet i skolan i fritiden (Marner, Örtegren, 2015:97). Marner och Örtegren menar då att delvis lärares planering, men också stora klasser gör det svårt för elevers arbete med digital bild i skolan. Det blir då viktigt att uppmärksamma detta då digital bild är något som elever ofta visar sig knyta till fritidsintressen, digital bild kan då bli ett direkt medel för ökad motivation inom bildämnet.

3.3 Bildämnet ur genusperspektiv

Skolverket har gjort en sammanfattning av ämnesutvärderingar som gjordes 2011 inom grundskolan. Inom ämnet Bild visade det sig att tjejer var mer engagerade och motiverade än

killar, och speciellt de tjejer som hade föräldrar med eftergymnasial utbildning (Skolverket, 2015b:15). Det visade sig också att elever, främst killar med föräldrar med högst gymnasial utbildning i väldigt liten utsträckning sysslar med bild i någon form på sin fritid (Skolverket, 2015b:16). Detta var synligt redan i nationella utvärderingen som kom 2003. Där det framgick att det finns en stor könsskillnad i relation till betyg och intresse för estetiska ämnen. Tjejer har generellt bättre betyg inom bild samt ett större intresse (Skolverket, 2003:39). Inga Wernersson (2010:3) har skrivit mycket om genus inom skolan och hon skriver att tjejer under en mycket lång tid haft bättre betyg än killar i den svenska skolan. Wernersson skriver också att detta även stämmer för flera andra jämförbara länder (Wernersson, 2010:3). I en sammanställning av en äldre rapport från Skolverket kan man se att skillnaderna i betyg mellan killar och tjejer är något större i glesbygd eller industriorter. Skillnaderna kan också delvis förklaras då tjejer tenderar att lägga ner mer energi och tid på sina studier (Wernersson, 2010:12).

I NÄU13 uttrycker ungefär 75% av eleverna på grundskolan att tjejer och killar behandlas lika, vilket pekar på att det finns spår av olika behandling. Rapporten visar också att det är mycket vanligare att tjejer tycker bildämnet är roligt och lägger ner mer energi och tid på sitt arbete. Vidare ser Skolverket att killar i mycket mindre grad tycker det är viktigt (Skolverket, 2015:103). Skolverket nämner också att det finns en skillnad mellan tjejer och killar knutet till någon form av arbete med bilder på fritiden. Ungefär hälften av de tjejer rapporten omfattar sysslar med någon form av bild på sin fritid, medan knappt en tredjedel av killarna gör det. Denna skillnad återkommer i anknytning till digitala medier på fritiden, där 70% av tjejerna använder digitala medier, till exempel fotografering, och 40% av killarna (Skolverket, 2015:65). Trots denna tydliga skillnad mellan tjejer och killar som har visats i olika rapporter under en längre tid är det inte alla lärare som uppfattar eller uttrycker att de ser en könsskillnad inom bildämnet. Enligt rapporten är det ”Sex av tio elever i årskurs 6 och sju av tio elever i årskurs 9 har lärare som anser att det inte finns någon könsskillnad i elevernas intresse för ämnet.” (Skolverket, 2015:59). Vidare skriver Skolverket att detta kan bero på att man antingen inte är medveten om ämnets genusaspekter, eller att man utgår ifrån värdegrunden med perspektivet att det inte ska vara någon skillnad mellan tjejers och killars intresse (Skolverket, 2015:59). Det är viktigt att vara medveten om genus för att kunna arbeta mot bättre jämställdhet och en medvetenhet skulle också kunna påverka elevers motivation inom bildämnet. Det är också relevant då ett genusmedvetet arbete kan påverka hur elever ser på och förhåller sig till bildämnet.

I antologin Estetiska ämnen och genus (Skåreus red. 2018) behandlas genusaspekter av relevans för mitt arbete. I ett sammanfattande kapitel skriver flera av medförfattarna om strategier för att arbeta genusmedvetet inom olika estetiska ämne. (Skåreus m.fl., 2018). De har även gjort enskilda specialtexter, byggda på sitt ämnesområde. Något som till exempel visade sig i Wikbergs studie inom bildämnet är att elever förhåller sig till en konsthistorisk kanon som är mansdominerad (Skåreus m.fl., 2018:180). Detta gör att konstnärsyrket blir ett yrke man förknippar med män. För att motverka detta är det viktigt att först vara medveten om det, för att sedan aktivt till exempel diskutera kvinnliga konstnärer. Vidare poängterades att om uppgifter inom bildämnet var väldigt fria tenderade elever att använda sig av schablonartade stereotyper hur man framställer kön. Detta skulle då kunna motverkas genom att strukturera uppgifter på ett sätt som hjälper eleverna att bryta traditionella könsmonster (Skåreus m.fl., 2018:178). Bildämnet i sig skulle också kunna få en status som feminint genom att det ställs i en underordnad position. Detta kan motarbetas genom att man som lärare alltid talar om bildämnet som minst lika viktigt som andra ämnen och även undvika förminskande uttryck som pyssel eller liten uppgift (Skåreus m.fl., 2018:179f). Min nyfikenhet väcks inför genomförandet av min egen studie. Kommer informanter där att spegla liknande uppfattningar som att bildämnet ses som mindre viktigt. Samt att det har en feminin status?

4. Tidigare forskning

4.1 Forskningsöversikt

Denna studie bygger, som tidigare nämnts, på forskning utifrån mitt examensarbete 1: *Att skapa mening genom konst: En litteraturstudie om motivation i ett bilddidaktiskt sammanhang* (Nilsson, 2018), vilket har fungerat som förstudie till detta arbete. Efter en summering av den tidigare studien och sammanfattning av viktig litteratur inför den studien följer en presentation av tidigare forskning som är relevant för denna studie.

4.2 Motivation i ett bilddidaktiskt sammanhang

Den föregående studien som denna studie bygger på utfördes med syfte att öka kunskapen om hur bilddidaktisk forskning belyser motivation inom bildämnet. Den studien var en litteraturstudie av kvalitativ form. För att kunna beskriva motivation undersöktes forskning där motivation behandlades som ett begrepp. Resultatet visade att motivation är ett komplext begrepp som påverkar elever och lärare på flera olika sätt. Motivation kan med fördel delas upp i tre kategorier, 1) inre motivation vilken kommer från en individs egna intressen. 2) Yttre motivation som kommer utifrån, till exempel betyg eller bestämda uppgifter, 3) amotivation vilket är avsaknad av motivation. Det gick också att se att forskare menade att en alltför strikt och styrd undervisning skulle kunna skapa för mycket yttre motivationsfaktorer, detta skulle då kunna leda till meningslöshet. Undervisningen kan kännas meningslös på grund av att elever upplever att de bara ska uppfylla mål och betygskrav, utan fokus på det egna skapandet. Att ta bort yttre motivationsfaktorer som betyg eller mål och ha en mer öppen undervisning kan också skapa problem på grund av det kännas ostrukturerat. Slutsatserna av studien blev då att skolor behöver balansera undervisningen med både yttre och inre motivationsfaktorer för att kunna öka elevernas eget intresse och motivation för ämnet. Nedan följer en kortare presentation av några av de vetenskapliga arbeten som var viktiga för den studien.

Diane B. Jaquith har tillsammans med Katherine Douglas skrivit *Engaging Learners Through Artmaking: Choice-Based Art Education in the Classroom* (2009) som berör val-baserad pedagogik och kreativitet. Artikeln ”When is creativity?” (2011) var till stor hjälp i min förra studie då den tar upp olika faktorer för inre och yttre motivation inom kreativa ämnen i skolan. Vidare vad som kan hämma eller gynna elevers motivation. Detta blir relevant även för denna studie då jag kan förklara olika typer av motivation och identifiera dessa i det empiriska material som samlats in genom intervjuerna.

Denise Green, Timothy Mitchell och Patrick Taylor har skrivit en artikel som heter ”Mentoring in the art classroom” (2011) som handlar om hur man kan bedriva bildundervisning på ett sätt som genom lärarens egen entusiasm ökar elevernas motivation. Texten är relevant då jag kan använda detta för att diskutera hur en lärares eget engagemang kan ha en stor inverkan på hur elever motiveras.

Heather Moorefield-Lang har skrivit en artikel som heter “Arts Voices: Middle School Students and the Relationships of the Arts to Their Motivation and Self-Efficacy” (2010). Den artikeln handlar om hur elever själva ser på motivation och hur den fungerar i samspel med bildämnet. Denna artikel är relevant då den tar upp hur motivation kan påverka elever att utveckla sig själva och sina intressen, vilket jag avser att knyta till det resultat som presenteras senare i studien.

4.3 Genusperspektiv på skolan

Det finns undersökningar som pekar på att det är en viss skillnad på killars och tjejers prestationer i skolan. Skolverket har med nationella utvärderingar visat att tjejer ofta har bättre betyg, samt ett större intresse för att studera. Det har också framkommit att denna skillnad ser något olika ut inom olika ämnen. En person som skrivit mycket om detta område och som jag återkommer till i min teoridel är Stina Wikberg.

Wikberg är universitetslektor i pedagogiskt arbete med inriktning på bild. Hon arbetar inom Institutionen för estetiska ämnen på Umeå universitet. 2014 skrev hon sin avhandling *Bland självporträtt och parafraser* som behandlar hur lärare och elever gör kön inom skolans bildundervisning.

Wikberg skriver i sin avhandling *Bland självporträtt och parafraser* (2014) om de intervjuer hon utförde för studien där hon bland annat frågade om eleverna ansåg att bildämnet var ett ämne för alla, ett tjejigt ämne eller mer för killar. Wikbergs resultat visar att eleverna ser bildämnet som antingen ett ämne för alla eller ett mer tjejigt ämne. Det verkar inte finnas någon tanke om att ämnet skulle kunna vara ett killämne (Wikberg, 2014:99). Vidare beskriver Wikberg detta som en könsskillnadsdiskurs där grunden är att elever och lärare ser tjejer och killar som olika, vilket gör att det är ur det perspektivet de tolkar bildämnet i denna fråga. Hur man förstår bildämnet i denna kontext blir då en fråga om hur man tolkar kön. Wikberg skriver också att

det är vanligt att tjejer och killar beskrivs i relation till varandra (Wikberg, 2014:100). Wikberg beskriver vilka skillnader hon upplevde mellan bildämnet på grundskolan och på gymnasiet. Hon arbetade på grundskolor innan hon fick en tjänst på ett gymnasium. På grundskolan var alltid bildklasserna blandade med tjejer och killar medan inom fordon, el samt energiprogrammet på gymnasiet upplevde hon att klasserna var mer homogena, där killar var överrepresenterade (Wikberg, 2018:107).

Wikberg (2018) skriver att elever ofta tar till schabloner när de ska skapa bilder utifrån sin identitet. Det visar sig även att kön är en framträdande faktor i detta bildskapande. När tjejer skapade självporträtt med betoning på sin själ visade det sig att väldigt många skapade bilder med glada gubbar och hjärtan. Killarna valde istället att distansera sig genom att skapa mer ironiska bilder. Wikberg skriver att när man tittar på resultatet av dessa uppgifter som är knuta till identitet ger det ett stereotyp intryck (Wikberg, 2018:119). När elever istället får en uppgift som inte är knuten till kön på samma sätt som identitetsuppgiften visar det sig att man inte kan se ett lika stereotyp resultat. En uppgift där elever skulle rita rum gick inte alls på samma sätt att dela in efter kön. Detta menar Wikberg har att göra med att då uppgiften inte handlar om identiteter på samma sätt utgår inte eleverna från sig själva, vilket gör att kön inte får ett lika starkt inslag i bilderna (Wikberg, 2018:123).

5. Teoretisk utgångspunkt

Genusvetenskapen, vilket är ett relativt ungt akademiskt område, går att se som ett förändringsinriktat, vetenskapskritiskt förhållningssätt (Lundberg & Werner, 2012:13). Genusvetenskap ses som ett mångdisciplinärt ämne då det bedrivs forskning inom flera olika områden. Genusvetenskapen förklaras också som något som ska studera det mesta. Nationella sekretariatet för genusforskning formulerar det såhär:

Denna definition av genusforskning bygger på tanken att det inte går att separera maktordningar och idéer om kön, klass, etnicitet, ras, sexualitet et cetera från varandra (Lundberg & Werner, 2012:14).

Genom att arbeta genusvetenskapligt när man undersöker bildämnet och motivation blir det möjligt att få syn på könsroller, maktordningar och stereotypa föreställningar. Detta kan ge kunskap om vad som kanske ligger till grund för hur elever uppfattar ämnet och förhåller sig till det. Att använda genus som teoretisk utgångspunkt blir relevant då bildämnet är det ämne där skillnaden mellan killars och tjejers betyg är som störst (Skåreus, 2018:11).

5.1 Könsskillnadsdiskurs

En person vars forskning byggd på genusvetenskaplig teoribildning är Wikberg (2014). Hon menar att det dominerande perspektivet på kön i skolan är en könsskillnadsdiskurs. Tjejer och killar ses som olika varandra och förstås därför som olika (Wikberg, 2014:99f). Sedan beskrivs två sätt att förstå varför dessa skillnader uppstår, men att det är irrelevant då de båda leder till att tjejer och killar förstås på olika sätt. Något som är väldigt typiskt för denna diskurs är att tjejer och killar förstås genom att jämföras med varandra (Wikberg, 2014:100). Till exempel att tjejer tar mindre plats, vilket förklaras av en lärare genom att jämföra med killarna, vilka då tar mer plats. Wikberg (2014) har i sin avhandling intervjuat elever för att få svar på om bildämnet klassas som ett ämne för alla eller om det är mer för tjejer. Genom dessa intervjuer beskrivs bildämnet som "lika mycket för alla, men kanske ändå lite mer för tjejer" (Wikberg, 2014:99). Wikberg skriver också att genom intervjuerna visade det sig att ingen av informanterna problematiserade ämnet genom frågan om det var mer för killar eller ansågs manligt. Den dominerade diskursen verkar vara om ämnet ses som kvinnligt eller inte (Wikberg, 2014:99). Wikberg diskuterar också i en artikel att det kan vara så att då bildskapande handlar om att uttrycka känslor associeras detta med femininitet, vilket i sin tur gör att killar som inte ser sig

som konstnärer distanserar sig från bildämnet (Wikberg, 2013:590). Vidare verkar digitalt arbete motivera killar för bildämnet enligt en lärare Wikberg intervjuat som säger såhär.

Vidare berättar hon att hon tycker att situationen har förändrats sedan hon började låta eleverna arbeta mer digitalt på bildlektionerna, eftersom killar plötsligt ser andra möjligheter än tidigare att förverkliga idéer och få det att se ”proffsigt” ut (Wikberg, 2014:100).

Wikberg (2018) beskriver bildämnet som aktivitet och som position, vilket ger olika förutsättningar. Att teckna och måla som aktivitet anses vara något neutralt, medan positionen att sitta och rita ofta kopplas till kön. Detta menar Wikberg är delvis på grund av en dikotomi, aktivitet-passivitet, där killar representerar den aktiva delen (Wikberg, 2018:110). Detta gör att sitta och rita, vilket ses som passivt, blir förknippat med tjejer, eller något feminint. Vidare beskrivs ännu en position inom bildämnet, utöver den passiva och feminina ”sitta och rita” positionen, som är mer maskulint betonad. Denna position kallar Wikberg konstnärpositionen, vilket skapas när elever hon intervjuat debatterar mot att bildämnet skulle vara feminint genom att påpeka att många eller de flesta kända konstnärer är män (Wikberg, 2018:111). Detta skapar en problematik menar Wikberg, för killar som tycker om att sitta och rita, vilket sätter dem i en position med feminina konnotationer. Elever som identifierar sig som killar kan då, om de känner sig hotade av risken av positioneras som feminina, anta konstnärposition. Ett annat alternativ som Wikberg nämner är att referera till andra killar som också tycker om att till exempel sitta och rita eller teckna, vilket dementerar idén att det skulle vara feminint (Wikberg, 2018:112).

Wikberg (2018) beskriver också en paradox i ämneskonceptionen av bildämnet, där lärare och elever tycks beskriva två olika ämnen. Elever beskriver bild som ett ämne där man hanterar känslor, lär sig att uttrycka sig själv och arbetar med sin personlighet. Lärare tycks beskriva ämnet mer som ett kommunikativt ämne där man lär sig tolka budskap och kommunicera med sitt eget skapande (Wikberg, 2018:112).

En annan forskare som Wikberg använder för sina teoretiska perspektiv är Bronwyn Davies (2003), som har ett hedersdoktorat inom tidig barndom (early childhood), från Uppsala Universitet och var tidigare anställd som professor på University Western Sydney. Idag är hon Professor Emeritus och forskar oberoende. Davies (2003) forskning har bland annat varit viktig

för förståelsen av hur unga människor konstruerar kön och identifierar sig själva utifrån detta. Davies skriver att inom de diskursiva praktiker som är tillgängliga för barn, är förhållandet till kön det enda begripliga. Barn ser biologiska skillnader och skapar på så sätt identiteter som pojke, flicka, manligt eller kvinnligt och tolkar då varandra utifrån dessa identiteter (Davies, 2003:216).

6. Metod och material

I detta avsnitt presenteras studiens metod, empiri, tillförlitlighet samt etiska överväganden.

6.1 Metod

För att kunna samla in de tankar och erfarenheter elever har om motivation, digitalt skapande och genus krävdes en kvalitativ metod. Syftet med kvalitativa metoder är delvis att kunna förstå just erfarenheter och upplevelser av ett fenomen (Eriksson Barajas, m.fl, 2013:125). Den kvalitativa datainsamlingsmetod som ansågs mest lämplig var intervjuer. Dessa intervjuer var semistrukturerade och öppna konstruerade. Intervjumanuskriptet som användes finns bifogat under rubriken Bilagor. I en semistrukturerad intervju får frågorna ej vara ledande och inte heller i någon speciell ordning. Frågorna ska vara öppna för att undvika att lägga svar i munnen på informanten men samtidigt tillräckligt många för att samla in relevant data (Fejes & Thornberg, 2015:151). Det som är bra med semistrukturerade intervjuer är att då ämnesområdet och vissa teman är förutbestämda får man en mer homogen empiri att arbeta med. Det som kan påverka empiriska data negativt är att då frågorna inte ställs i någon specifik ordning och då intervjuaren förväntas vara flexibel kan detta resultera i att vissa frågor tolkas olika av olika informanter. Detta kan bidra till en något mindre homogen empiri (Eriksson Barajas, m.fl, 2013:131). För att empirin ska uppnå ett bra resultat kräver det att studiens problemområde och syfte är klarlagt och tydligt (Eriksson Barajas, m.fl. 2013:127). Om syftet berör ett större område kan man med fördel precisera en del av frågorna för att vara säker på att få relevant data (Dimenäs, 2007:49). En viktig aspekt med kvalitativa intervjuer är att uppmuntra informanterna att berätta mer om sina upplevelser, erfarenheter osv. Detta kan göras med vad som kallas *probing*. Det kan göras med följdfrågor, men också genom kroppsspråk eller ljud, t.ex. *hummanden* för att stimulera ett mer utförligt svar (Eriksson Barajas, m.fl. 2013:129).

6.2 Intervju

I avsnittet beskrivs intervjumetoden, intervjuplaneringen i detalj, samt utförandet. Arbetets bilagor redovisar informationsbrev (Bilaga 1) och intervjumanuskript med frågor (Bilaga 2).

Vid en intervju är det fördelaktigt att kunna spela in samtalet med t.ex. en bandspelare, då man i efterhand kan studera om några frågor var ledande (Dimenäs, 2007:51). Jag hade inte tillgång till bandspelare utan valde istället att använda mig av en dator under intervjuerna. Jag skriver

väldigt mycket med dator annars och är mycket van att hantera ett tangentbord. Detta gjorde det relativt lätt för mig att hänga med och skriva ner vad informanterna sa under intervjuerna. Nackdelen med att använda en dator och skriva istället för att spela in är att det inte går att uppnå samma exakthet. Med en inspelning kan man lyssna flera gånger och höra tonfall eller hur vissa ord betonas. Med den metod jag använde fick jag med vad informanterna sa, men hade inte tid att få med alla detaljer som kroppshållningar eller tonfall, bara i vissa enstaka fall hann detta skrivas med. Före intervjuerna blev informanterna väl informerade om hur det skulle gå till och ungefär vilka sorts frågor de kunde förväntas svara på. Informanterna blev även väl informerade om intervjuernas anonymisering för att de skulle känns sig mer bekväma. Under intervjuernas gång skrev jag ner vad informanterna sa med så stor precision som möjligt, jag försökte även skriva stödord för gester, tonfall och kroppsspråk. Jag hade intervjumanuskriptet (Bilaga 2) framför mig på datorn och skrev ner vad informanterna sa under varje fråga medan vi pratade. Då intervjun var semistrukturerad ledde detta till flera följdfrågor som inte stod med i det manuskript som användes, dessa följdfrågor skrevs också in under intervjuernas gång. Antalet informanter som intervjuades var sju stycken, varav fyra tjejer och tre killar. Dessa elever representerade årskurs ett och årskurs tre på gymnasiet. Tiden som informanterna blev intervjuade skiljde sig något då vissa kom med kortare svar och fann det svårt att svara på vissa följdfrågor. Nedan presenteras intervjulängden med angivande av fingerade namn, och årskurstillhörighet. Informanterna presenteras i bokstavsordning:

- Emma, årskurs 3: ca 15 minuter
- Erik, årskurs 1: ca 15 minuter
- Hanna, årskurs 1: ca 30 minuter
- Jenny, årskurs 3: ca 40 minuter
- Mikael, årskurs 1: ca 15 minuter
- Per, årskurs 1: ca 20 minuter
- Sofia, årskurs 3: ca 30 minuter

Ställde jag en följdfråga skrev jag in den och skrev deras svar under denna. Detta gjorde det enkelt att sedan bearbeta resultatet. Samtliga informanter intervjuades var för sig i ett arbetsrum i anslutning till bildsalen. Detta gjordes för att informanterna skulle känna sig bekväma och inte känna sig uttittade eller störas av ljud. De informanter som representerade årskurs 3 på

gymnasiet intervjuades på morgonen, någon gång efter 8:00. Informanterna som representerade årskurs 1 intervjuades senare, från klockan 11:00.

6.3 Urval

Den skola som valdes ut är en gymnasial skola i en mellansvensk kommun. Inga specifika faktorer spelade roll i valet av skola utan ett bekvämlighetsurval gjordes och den skola med enklast tillgång valdes ut. De informanter som valdes ut var inte heller några specifika, det enda som styrde valet av informanter var att jag ville ha ungefär lika många tjejer som killar som läser ämnet bild som deltog. Detta kallas för stratifierat urval (Larsen, 2009:39). De elever som gick med på att bli intervjuade var sju stycken varav tre killar och fyra tjejer. Målet var att intervjua lika många tjejer som killar men antalet informanter som ställde upp räckte inte för att uppfylla detta. Informanterna Sofia, Jenny och Emma går estetiska programmet med inriktning bild och formgivning och är på sitt tredje läsår. Erik, Hanna, Mikael och Per går också estetiska programmet med inriktning bild och formgivning men läser sitt första år.

6.4 Forskningsetik

Då materialet som samlas in berör människor har också etiska avväganden gjorts för att vara säker på att arbetet blir etiskt försvarbart. Viktigt var att göra det väldigt tydligt för alla inblandade vad arbetet handlade om och hur det insamlade materialet kommer användas. Initialt utformades ett informationsbrev, se (Bilaga 1). Alla informanter informerades om möjligheten att tacka nej till att delta i studien. Då intervjuerna innehåll frågor som kunde beröra elevernas egna intressen fanns det även viss risk för att komma nära deras privatliv, vilket kan vara lite väl intimt för vissa. Detta meddelades i förväg för att alla skulle vara medvetna om ungefär vad frågorna skulle beröra. Det var också viktigt att alla var medvetna om att all data som samlades in presenteras som anonym. Om materialet inte kan anonymiseras finns det risk att det inte går att offentliggöra det (Ann Kristin Larsen, 2009:14). I samband med aktuella studie har fyra forskningsetiska principer beaktats utifrån vetenskapsrådets riktlinjer. För att kortfattat summera dessa principer handlar det om, 1) Informationskravet, deltagarna ska informeras detaljerat om studiens syfte och att det är frivilligt att delta, samt att de har rätt att avbryta sin medverkan. 2) Samtyckeskravet, där forskaren behöver inhämta uppgiftslämnarens eller studiedeltagarens samtycke. Om deltagaren är under 15 och det rör sig om en etiskt känslig studie behöver även vårdnadshavarens samtycke. 3) Konfidentialitetskravet, uppgifter om deltagare och eventuella platser där studien sker ska ges största möjliga konfidentialitet och

personuppgifter ska förvaras på ett sätt så inga obehöriga kan ta del av dessa. 4) Nyttjandekravet, de uppgifter som samlats in får endast användas för studiens syfte (Vetenskapsrådet, 2002).

6.5 Analysmetod

Intervjuerna skrevs ner på plats med hjälp av en bärbar dator. Transkriberingen av dessa intervjuer gick sedan till på följande sätt. Först läses intervjuerna i sin helhet för att sedan delas in efter relevans till studiens frågeställningar. Efter detta gjordes även kategorier, dessa kategorier underlättade mitt eget arbete i att sortera och analysera det informanternas sagt. De kategorier som skapades var: Kreativitet, Kompetens, Killar vågar inte, Stereotyper, Eget intresse, Bred utbildning, Kommunikation och Bildämnet som tjejjigt.

Dessa kategorier gjorde det enklare för mig att se sammanhang och sedan kunna analysera dessa faktorer var för sig. Vilket ger en bättre förståelse och möjligheten att strukturera resultatet utefter relevans. Sedan analyserades det empiriska materialet utifrån den litteratur som använts för studien samt den teoretiska utgångspunkten.

Den metod jag använt mig av har likheter med fenomenografisk analys av data (Fejes & Thornberg, 2015:137). Fenomenografi kan liknas vid att forskaren analyserar sin data och steg för steg hittar fenomenets essens, med det menas de viktigaste delarna av ett fenomen (Fejes & Thornberg, 2015:131). Detta utförs i flera steg där man bland annat identifierar helhetsbetydelsen av den data man samlat in, för att sedan avgränsa till meningsbärande enheter och till sist komma fram till fenomenets struktur (Fejes & Thornberg, 2015:138).

6.6 Tillförlitlighet

För denna studie var det viktigt att använda sig av en kvalitativ metod, vilket gör det enklare att öka validiteten än om jag hade använt mig av en kvantitativ metod. Som exempel kan man under kvalitativa intervjuer justera frågorna om man upptäcker viktiga detaljer, man kan också låta informanternas berätta med egna ord och fördjupa områden de själva finner viktiga. Detta kan ge flera olika sätt att förklara till exempel ett fenomen. Detta flexibla sätt att arbeta där man har möjlighet att ändra på frågor under arbetets gång ökar en studies validitet (Larsen, 2009:80). Reliabilitet är vad man kan kalla en studies noggrannhet, och kan till exempel testas genom att andra forskare utför samma studie. Får dessa forskare liknande resultat har studien hög reliabilitet. Men forskare kan också tolka data som samlats in via intervjuer på olika sätt och

därför får man ibland acceptera att reliabiliteten inte är så hög. Att försäkra sig om hög reliabilitet inom kvalitativa studier kan vara svårt (Larsen, 2009:80). I detta fall handlar det om semistrukturerade intervjuer där informanterna uppmuntrades att använda egna ord och fördjupa de områden de själva såg som viktiga. Detta kan skilja sig väldigt mycket från skola till skola, individ till individ och även vilken tidpunkt man intervjuar informanterna. De aspekter som går att kontrollera för reliabilitet är hur intervjuerna utförs och hur data som samlats in behandlas. Ett väl planerat arbetssätt där all data är väl sorterad så att inget feltolkas eller vissa informanters svar blandas ihop ökar en studies reliabilitet.

Denna studie har tagit steg för att öka både validitet och reliabilitet, men som nämnts ovan är reliabiliteten svår att öka när man använder kvalitativa metoder. Intervjuerna som var semistrukturerade ökar studiens validitet då jag under intervjuernas gång kunde fånga upp informanternas egna röster där de visade kunskap och intresse. Jag kunde också ställa relevanta följdfrågor för att fördjupa vissa diskussionsområden. Insamlandet och analysen av data har utförts på ett väl strukturerat sätt för att undvika att misstolkningar görs. Som nämnts ovan handlar det om tolkningar, vilket kan skilja sig avsevärt beroende på vilka erfarenheter eller vilken bakgrund man har när man tolkar den insamlade empirin. Detta gör att man inte kan vara säker på att resultatet blir detsamma om någon annan skulle analysera samma empiriska material.

7. Resultat och analys

I detta avsnitt presenteras och analyseras studiens resultat. Den data som samlats in genom intervjuer presenteras först genom en kort sammanfattning följt av en mer omfattande resultatsammanställning. Resultatet är indelat i kategorier, dessa kategorier är knutna till de frågeställningar studien vill svara på. Data från sju gymnasielever bildar grund tillika studier av forskningslitteratur och statliga styrdokument och utvärderingar. Analysen görs ur ett genusperspektiv.

7.1 Sammanfattning av intervjuerna

Vad som blir tydligt av de intervjuer som utfördes för denna studie är att bildämnet, eller estetiska programmet överlag, ses som en rolig utbildning med en bred grund. Nästan alla informanter menade att man får lära sig mycket olika saker och att detta är bra. Intresset för bildämnet skiljer ganska stort, vissa har varit intresserade av bild och tecknat eller målat sen de var små. Samtidigt har andra inte varit intresserade av bildämnet alls innan de skulle söka in till gymnasiet. Vad för sorts konst de var intresserade av skilde sig också men något som visade sig mer vanligt var film och fotografering, vilka både kan räknas till digitala medier. Det digitala skapandet i skolan menade informanterna var bra, men de framförde även att det beror mycket på läraren. De hade tidigare en lärare som enligt informanterna inte kunde mycket om digitala medier och då var de digitala kurserna inte roliga. Vad som motiverar inom bildämnet går att koppla till flera olika faktorer. Vissa uttryckte en motivation mot att kunna studera vidare då estetiska programmet är högskoleförberedande, medan andra uttryckte en glädje att bli tekniskt duktig inom någon konstform. Det var också flera som menade att bildämnets frihet att ofta kunna välja till exempel arbetssätt eller teknik själv var viktigt. Bildämnet verkar av majoriteten ses som ett något tjejjigt ämne, men informanterna menar att detta egentligen inte borde vara fallet. Flera av informanterna berättar att det kan vara en äldre stereotyp som hänger kvar, som dels gör att många ser det som tjejjigt och dels avskräcker killar att välja estetprogrammet när de söker till gymnasiet. En informant menade att det fanns en form av skam för killar som valde estetprogrammet. Några få av informanterna menade att bildämnet inte alls är varken ”killigt” eller ”tjejjigt” utan ett ämne för alla.

7.2 Vilka motivationsfaktorer visar elever för bildämnet, enligt studiens deltagare?

Det skiljer sig ganska mycket åt vad som inspirerar eller motiverar elever inom bildämnet. Erik säger att han innan gymnasiet inte hade något egentligt intresse för bild alls. Det var när han fick komma på studiebesök på skolan och se olika bilder som han kände att bild kanske var för honom. Erik säger att de målade djur, specifikt lejon och att det såg väldigt fint ut. Erik uttrycker sedan ett intresse för landskapsmåleri, men säger också att digitalt arbete inte alls intresserar honom. Motivationsfaktorer för Erik handlar då om ett tekniskt kunnande och främst inom traditionellt skapande.

Informanten Mikael menar att han inte inspireras av något speciellt och att både traditionella konstformer och digitalt arbete är roligt.

I: Finns det någon form av konst eller bilder som inspirerar dig mer?

Mikael: Nej inga speciella.. gillar konst bara.

Två av informanterna berättade att de alltid varit intresserade av konst och sysslat med bild i någon form sen de var små. Per säger att han alltid ritat och målat, men att rita har varit det som han gjort mest. Per säger att det alltid gått bra för honom på bilden i skolan vilket gjorde att han valde just estetlinjen på gymnasiet. Den typ av bilder som Per finner mest inspirerande är realistiska bilder, men att abstrakt konst också kan vara intressant. Precis som Per säger Hanna att hon alltid målat och haft ett intresse för bild. Hanna både målar och fotograferar, men säger själv att hon inte är duktig på fotografering. När hon målar säger Hanna att hon ofta söker inspiration genom att titta på fotografier. Här uttrycks vad som kan kallas inre motivation, där elevernas egna intressen är vad som motiverar deras skapande.

Hanna: Jag har väl konstnärer som inspirerar mig, ja.. ofta inspirerar fotografi mig, inte för att jag är bra på att fotografera. Men jag kan ta det och göra om det till något som jag vill göra.

Informanten Emma säger att hon motiveras av kreativiteten inom bildämnet, att få hålla på med händerna ”istället för att sitta och skriva”. Emma inspireras av bilder som kan vara lite skrämmande eller svåra att förstå, hon menar också att vad för teknik man jobbar i inte spelar någon roll utan det är vad man gör med den som är intressant och motiverar.

Informanterna Sofia och Jenny uttryckte båda ett stort intresse för digitalt skapande, främst film och fotografering men vad som motiverade dem visuellt skiljde sig något. Sofia säger att film och fotografering drog henne till bildämnet, och främst i relation till djur. Sofia säger att när hon var liten gillade hon hästar men hade ingen möjlighet att hålla på med just detta. Då var konsten ett sätt att kunna komma närmare dessa djur. Då kunde Sofia skapa en tillvaro utan egentligen behöva ha tillgång till den säger hon. Sofia säger också att realism är viktigt: "Jag tycker inte om när folk håller på och svänger till det". Jenny säger att hon valde estetprogrammet för att hon ville göra något kul och att hon gärna inte läste så mycket matematik eller ekonomi. Jenny berättar att hon länge varit intresserad av digital konst, som fotografering och film. Inom fotografering säger Jenny att hon mest tittar på landskapsfotografier som hon tycker är väldigt inspirerande, hon nämner till exempel om att titta på en fin sommarbild en kall vinterdag. Jenny uttrycker dock att film är vad hon är mest inspirerad av, och detta intresse kommer delvis från Youtube.

Jenny: Film och video, det är vad som för mig väcker mest känslor. Film, asså.. därför är Youtube så himla häftigt, någon kan sitta i en källare och redigera på ett sätt som väcker känslor. Det är väldigt häftigt.

Jenny berättar om vilken typ av bilder som inspirerar henne och det är vad hon själv kallar för "inte superrealistiska". Hon beskriver sedan att när hon målar porträtt så skissar hon inte jättenoga och gillar att gå på stort med färger. Jenny säger att det beror lite på vad man gör, men att detta arbetssätt ändå är en röd tråd i vad som inspirerar henne.

Vad som verkar vara vanligast är ett eget intresse som största motivationsfaktor, vilket kan skilja sig väldigt mycket. Vissa elever visar ett intresse att bli tekniskt duktiga medan andra ser bildskapandet som en välkommen paus från det andra man gör i skolan.

7.3 På vilket sätt påverkar digitalt skapande elevers motivation, enligt studiens deltagare?

Hur digitalt skapande påverkar elevers motivation visade sig på lite olika sätt. För det första påverkar lärarens kompetens väldigt mycket, men också vad man gör och vad man har för intressen innan verkar spela roll. Av informanternas svar är det tydligt att film är det digitala medium som inspirerar mest, tätt följt av fotografering. Fotografering är något som sticker ut

som vanligt och flera säger att de fotograferar på fritiden. Motivation genom digitala medier kan även ta form på lite olika sätt, informanten Hanna säger att fotografering inspirerar henne när hon målar. Hon säger samtidigt att det digitala arbetet i skolan inte alls varit motiverande. Hon nämner också att hon alltid haft ett intresse för bild, där fotografering varit en del av detta. Hanna uttrycker att lärarna inom digitalt skapande varit bra och intresserade för sitt ämne, vilket hon menar är viktigt. Hanna tror att det är de digitala programmen i sig som inte är intressanta för henne, men tror att det också kan bero på att lektionerna med digitalt skapande varit väldigt långa.

Fotografering på fritiden verkar vara vanligt och flera av informanterna uttrycker att de tycker om att fotografera. Sofia berättar hur film och fotografering varit ett stort intresse, även utanför skolan. Att arbeta med digital konst har för Sofia fungerat som ett sätt att närma sig djur, specifikt hästar, säger hon. Även Sofia nämner att läraren är viktig och säger såhär: ”Men vi har inte haft de bästa lärarna för att få en bra grund, det har varit lite luddigt så, men verktygen funkar ju.”

Digitalt skapande har också en positiv inverkan på hur elever tolkar sin omvärld. Emma säger att bildämnet hjälper en att lära sig se på ett annat sätt. Specifikt nämner hon logotyper, att om man läst bild lär man sig se mer än bara logotypen - man förstår arbetet bakom. Emma berättar att hon ofta använder digitala verktyg för att inspirera även sitt måleri, och att digitala verktyg alltid är till hjälp. Som exempel berättar Emma att man kan söka inspiration eller göra vad hon kallar en ”mood board”. Emma använder också Youtube ganska mycket och säger att det är bra om man vill lära sig att till exempel måla på ett speciellt sätt. Även Emma påpekar vikten av att läraren är kompetent inom digitalt skapande. Emma säger att första året hade de en lärare som inte kunde de digitala program som användes, vilket gjorde det svårt att hänga med och det blev inte roligt. Nu har de en lärare som är bättre vilket gör att man kan fråga om hjälp vilket är bra enligt Emma.

Mikael berättar att han själv använder Photoshop på sin fritid, men uttrycker att han inte har mer intresse för det än för andra former av estetisk verksamhet. Mikael säger också att han ofta mest leker runt med bilder i Photoshop och ”gör grejer”. Mikael uttrycker att han tycker läraren inom digitalt skapande är bra och hjälpsam, vilket gör det lättare att förstå.

Jenny berättar om sitt intresse för film och fotografering, främst film, och kopplar även samman estetiska ämnen med begreppet kul. Hon uttrycker att det är roligt att det är mer praktiskt, de får till exempel gå på museum vilket enligt Jenny är mycket bättre än att läsa en bok. När jag frågar Jenny hur det digitala skapande har fungerat i skolan berättar även hon att läraren är viktig. De hade en lärare innan som inte var bra men att den nya läraren är bättre. Jenny säger att läraren vet precis hur allt fungerar och att det gör det digitala skapande väldigt kul. Hon berättar att hon kommer ha bra nytta av vad de lär sig inom digitalt skapande: ”Marknadsföring kan vara bra inom vilket arbete som helst och då är det bra med digital design.”. Jenny berättar också att just kreativiteten är viktig, vilket sträcker sig över både digitalt skapande och den traditionella delen av bildundervisningen. Jenny menar att när man övar sin kreativitet blir man bra på att hantera olika typer av situationer, vilket man har nytta av inte bara inom bilden utan även hemma och utanför skolan. Jenny berättar att bildämnet hjälpt henne att tänka färgmässigt, vilket är bra när man använder Instagram säger hon. Vidare sägs att om hon fick välja skulle det finnas mer film inom digitalt skapande.

Informanten Erik berättar att hans intresse mest gäller måleri och att film och fotografering inte intresserar honom speciellt mycket. Men han tycker samtidigt att bildämnet ska innehålla digitalt skapande. När jag frågar Erik om vad han tror syftet med bildämnet är, säger han att man kan få jobb som till exempel grafisk designer.

Digitalt skapande verkar i ganska hög grad vara kopplat till elevers fritid. Flera av informanterna berättar hur de till exempel fotograferar eller använder andra digitala medier på fritiden. Vad som framstår som viktigast för elevers motivation inom digitalt skapande i skolan verkar vara lärarens kompetens samt entusiasm, då flera av eleverna berättar om erfarenheter med en lärare som inte kunde så mycket och menar att detta inte var motiverande. Utöver digitala medier inom undervisningen använder eleverna till exempel Youtube när de vill lära sig något nytt eller fotografier som inspiration till sitt måleri.

7.4 Hur skiljer sig killars och tjejers förhållningsätt till bildämnet?

Då denna fråga är väldigt bred har jag delat in den i några underkategorier. Först redovisas om bildämnet ses som ett ämne för alla eller om det är mer tjejigt eller killigt. Det följs av redovisning hur eleverna ser på bildämnet i skolan över lag.

7.4.1 Bildämnet, ett ämne för alla

Informanterna Mikael, Hanna, Per och Erik gav liknande svar och menade att bildämnet är ett ämne för alla. Hanna utvecklade det och sa att hon aldrig tänkt tanken att det ska finnas en skillnad på tjejer eller killar som går bild. Per berättar att han inte heller uppmärksammat någon skillnad inom bildämnet, och berättar att hans familj är väldigt stöttande i hans val av gymnasielinje. Mikael uttryckte att ämnet är för alla men, det är fler tjejer som går bild än killar och detta kan bero på att det är mer vanligt att killar väljer bygg eller fordon över bild.

Informanten Emma säger också att hon tycker ämnet är för alla men visar en viss tveksamhet under intervjun. Hon säger sen att andra kanske ofta ser ämnet som tjejigt och att hon tror att killar på högstadiet kanske inte väljer ett estetiskt ämne fast att de kanske vill det. Emma tror att det kan vara för att mycket av det praktiska inom bilden ses som tjejigt och uttrycker sig såhär: "vissa kanske tycker att det är tjejigt att sitta och pyssla och sånt där".

Jenny säger att bildämnet är ett ämne för alla och att det inte spelar någon roll om man tycker om bild, men hon berättar också att i hennes klass är de bara tjejer som går. Jenny fortsätter att utveckla sin tanke om att det bara är tjejer i hennes bildklass:

Jenny: Folk bli ju förvånade om det fanns en ekonomiklass med bara tjejer. Men nu är det bara tjejer i en bildklass och det kanske är mer vanligt, men det borde inte vara så.

Jenny säger sen att hon tror det kanske finns en sorts skam för killar att välja bild, jag ber henne utveckla detta. Jenny berättar då att hon inte tror det är så många av den äldre generationen, föräldrar, som berättar att deras killar gillar bild. Detta menar Jenny kan vara för att föräldrar ofta är inmatade med att "killar ska göra så och flickor ska göra så". Jenny säger sen att hon också tror att föräldrar rent allmänt ofta tycker att estetämnen är dåliga. Jenny fortsätter att prata om stereotyper och säger att det också är konstigt om en tjej skulle välja fordonslinjen. Detta menar Jenny är gamla stereotyper som ligger kvar men att detta har släppt lite på 2000-talet vilket är bra. Dessa stereotyper är dock inte bara inom bild eller fordonsämnet, Jenny säger att de finns överallt:

Jenny: Tittar man på vilket ämne som helst finns det olika stereotyper, natur är pluggisar, ekonomi är pryda, esteter är väldigt såhär dom flummar runt gör ingenting. Sånt sitter kvar men det är verkligen inte så, jag känner folk i alla klasser och det stämmer inte alls.

Informanten Sofia säger att bildämnet är tjejigt och att ämnet har en stämpel som tjejigt. Jag ber henne utveckla vad denna stämpel innebär. Sofia berättar att det har varit så förut, till exempel att tjejer har textilslöjd och killar håller på med fordon. Sofia säger sen att hon tror det kan vara något som lever kvar sen långt tillbaka när tjejer var hemmafruar och killar var de som jobbade. Jag ber då Sofia att utveckla vad det är som är tjejigt med bildämnet. Sofia tror att det är det kreativa som blir svårt för killar. Hon säger att killar ofta är mer utåtagerande och att det då blir obekvämt för dem att sitta och rita och uttrycka sig på det sättet. Sofia säger sen att killar kanske inte heller vågar välja bild då det kanske ses som tjejigt och att det även är något som alltid varit så, tjejer är duktiga på bild medan killar håller på med annat. Sofia avslutar med att säga att denna stämpel, att bildämnet skulle vara tjejigt, är något som måste bort. Enligt henne är Bild ett ämne för alla.

De flesta elever som intervjuats är ganska eniga om att bildämnet inte är tjejigt, eller uttrycker att det inte borde vara det. Samtidigt menar flera av eleverna att bildämnet har feminina konnotationer och att detta kan bero på äldre stereotyper som lever kvar.

7.4.2 Elevers syn på bildämnet

Då informanterna representerade årskurs ett och årskurs tre på gymnasiet hade de lite olika erfarenheter om bildämnet. Vissa hade mer att säga än andra och lite olika syn på ämnets syfte.

Emma säger att det praktiska och att få vara kreativ lockade henne till bildämnet. Hon berättar att syftet med bildämnet är att lära sig att uttrycka sig på olika sätt. Bildämnet bör då enligt Emma vara väldigt bred och täcka in många olika tekniker, det digitala skapandet ska stå för ungefär 30-40% av undervisningen tycker Emma. Informanten Sofia säger också att bildämnets syfte är att lära uttrycka sig på olika sätt, men Sofia nämner även att man ska lära sig förmedla känslor och budskap. Enligt Sofia ska bildämnet vara öppet eller fritt för eleverna att välja vad man vill göra men fokus ska vara att utveckla sin kreativitet, lära sig tänka utanför ”boxen”. Jenny säger även hon att bildämnet ska vara brett och täcka in många tekniker, där man får öva på att uttrycka sig. Detta lägger även informanten Mikael vikt på, men han vet inte säkert vad det är man utvecklar inom bildämnet. Hanna säger också att bildämnet bör vara ett brett ämne, som lär eleverna att uttrycka sig. Hanna berättar att bildämnet kan vara till hjälp för att stärka elevers självkänsla och refererar till sig själv.

Informanterna Erik och Per menar båda att bildämnet är ganska yrkesinriktat. Per nämner ett flertal jobb som man kan jobba inom med en bildinriktad utbildning, till exempel produktdesigner eller arkitekt. När jag frågar Erik vad bildämnets syfte är säger han såhär:

Erik: Jadu, det är väl typ både att man ska ha kul när man går, det är inte jättejobbigt, man kan jobba inom grafisk design som vuxen eller konstnär och sälja tavlor och grejer.

Eleverna som intervjuats uttrycker att bildämnet bör vara brett och täcka in många olika arbetsätt och tekniker. Det finns delade meningar om syftet där vissa menar att bildämnet lär elever att uttrycka sig och tolka andra intryck medan andra menar att det är mer yrkesförberedande.

8. Diskussion

I detta avsnitt presenteras metoddiskussion, resultatdiskussion och slutsatser. Metoddiskussionen diskuterar styrkor samt svagheter med den valda metoden. Resultatet diskuteras utifrån studiens syfte, samt tidigare forskning och bakgrundsinformation. Efter detta presenteras studiens slutsatser.

8.1 Metoddiskussion

För att besvara studiens frågeställningar och uppnå syftet användes kvalitativa intervjuer som metod. Detta för att syftet och frågorna avsåg att ge svar på hur elever uppfattar bildämnet. Då det handlar om individers uppfattningar och erfarenheter om ett fenomen lämpar sig kvalitativa metoder bäst. Den insamlade empirin analyserades sedan ur flera olika perspektiv. Det första steget var att kategorisera informanternas svar utifrån de frågeställningar studien ställde. Detta material är det som presenterades under rubriken *Resultat* ovan. Steg två var att sedan analysera detta material vidare genom vald teoretisk utgångspunkt, detta presenteras under rubriken *Resultatdiskussion* nedan. Styrkor med att använda sig av en kvalitativ intervjuundersökning i semistrukturerad form är att informanterna gör sin egen röst hörd. När man genomför intervjuer kan man vara relativt säker att informanterna har förstått frågorna, till skillnad från till exempel enkätundersökningar. Intervjumanuskriptet (Bilaga 2) innehåller frågor som är designade att möta studiens syfte men då intervjuerna var semistrukturerade ställdes flera olika följdfrågor som inte stod med. Detta för att informanterna uppmuntrades att diskutera områden de själva ville fördjupa och berätta mer om. En risk med detta är att informanterna kan svara väldigt olika och komma in på olika områden. Då kan den data som samlas in möjligtvis inte innehålla det man förväntade sig, vilket kan göra att frågeställningar och syfte kan behöva formuleras om.

Specifikt för de intervjuer som utfördes för denna studie hade flera steg kunnat göras för att få bättre empiriskt material. Då jag inte hade möjlighet att spela in intervjuerna använde jag mig av en dator och skrev ner vad informanterna sa när intervjuerna utfördes. Detta kräver att man har god datavana och kan skriva snabbt medan man lyssnar eller ställer frågor. Även om denna metod fungerade bra är den inte att rekommendera då det är omöjligt att få med precis allt som de säger. Främst är det svårt att hinna skriva med vilket tonfall informanterna kan ha eller vilket kroppsspråk de använder, vilket gör att vissa data kan misstolkas i ett senare stadiet. Med fördel kan man spela in intervjuerna, helst med videokamera, för att senare kunna lyssna på det flera gånger samt se kroppsspråk eller andra detaljer.

8.2 Resultatdiskussion

Det resultat som presenterats i ovanstående kapitel har jag kategoriserat in i två teman för att förtydliga resultatdiskussionen. Dessa teman problematiseras under rubrikerna *Ämneskonception och motivation* och *Bildämnet och genus*.

8.2.1 Ämneskonception och motivation

Eleverna visar på olika sätt att se på bildämnet. De uttrycker flera olika perspektiv på vad som intresserade dem för bildämnet, men även sin uppfattning om vad syftet med bildämnet är. Som nämnts tidigare kan idéerna vad bildämnets syfte är variera om man frågar lärare eller elever. I denna studie har jag inte någon lärares röst att jämföra med men eleverna själva visar på flera olika sätt att relatera till bildämnet. De kvinnliga informanterna i studien har en relativt liknande ämneskonception och menar att bildämnet bör vara brett för att täcka in många olika tekniker, där även digitalt skapande ska vara en ganska stor del. Emma tycker att 30-40% av bildämnet bör vara digitalt skapande, vilket är mer än en tredjedel. Detta skulle betyda att en väldigt stor del av undervisningen skulle behöva digitaliseras. Då de elever som deltagit i denna undersökning läser Bild och Form-programmet, där digitala medier är ett ganska litet inslag. Läser man kursplanerna för Bild och Form nämns det att elever ska lära sig behärska olika arbetsmetoder, bland annat digitala verktyg (Skolverket, 2011:43). Det är främst inom programmet Estetik och Media digitala verktyg får en mer omfattande roll. I Tilde-rapporten beskrivs förekomsten av digital bild inom bild och form såhär:

Digital bild förekommer relativt sparsamt i bild och formkurserna, där den snarast adderas till i huvudsak traditionella metoder för bildframställning, teckning och målning (Marner & Örtegren, 2015:165).

Wikberg skriver att de elever hon intervjuat menar att bildämnet är ett ämne där man arbetar med sina känslor och ska uttrycka sig (Wikberg, 2018:112). Detta stämmer överens med det resultat jag samlat in. Samtliga tjejer tycker att bildämnets syften hör till att lära eleverna uttrycka sig på olika sätt och lära sig förmedla sina känslor. Informanten Mikael har liknande åsikter som tjejerna och menar att bildämnet bör vara brett och lära elever att uttrycka sig och hantera olika tekniker, vilket sätter isär honom från de andra killarna. Att bilder handlar om känslor och uttrycka sig, vilket kan bli väldigt personligt, går att koppla till vad som beskrivs i Tilde-rapporten. Där många av de elever som deltagit i undersökningen menar att intresset för bildämnet blivit en del av ens identitet (Marner & Örtegren, 2015:139).

Erik och Pers sätt att beskriva ämnet får en mer praktisk, yrkesinriktad beskrivning. Vilket liknar vad ämnet teckning handlade om på 1870-talet, där noggrannhet och arbetsdisciplin låg i fokus (Åsén, 2006:110). Nu handlar bildämnet mer om elevernas förmåga att uttrycka sig, kunna kommunicera visuellt och tolka olika intryck (Skolverket, 2011:43). Erik menar att bildämnet ska vara roligt och inte jättejobbigt, vilket går att spekulera om han menar i kontrast till andra ämnen eller om han upplever bild som ett enkelt ämne. Erik nämner sen att efter man läst bild på gymnasiet får man möjlighet att jobba med till exempel grafisk design. Även Per uttrycker flera olika typer av jobb i anknytning till bildämnet när jag frågar om syftet. Det skapas en tydlig skillnad mellan tjejer och killar där tjejerna är mer nyanserade och både pratar om att lära sig uttrycka sina känslor men att även lära sig kommunicera med sitt bildskapande. Detta går att relatera till vad Wikberg (2014:101) skriver om hur bildämnet kopplas till känslor. Då känslor ofta associeras med femininitet gör detta att bildämnet i sin tur associeras med femininitet då det beskrivs som ett ämne där man lär sig uttrycka sina känslor. De flickor som jag intervjuade visar en tydlig koppling mellan bildämnet och känslor, medan två av tre killar inte nämner känslor utan istället ger bildämnet ett mer konkret och direkt syfte. Detta kan delvis bero på kön, att tjejerna är mer engagerade, medvetna och intresserade av ämnets syfte än vad killarna är, men det kan också bero på att tre av fyra tjejer som intervjuades går årskurs tre, medan killarna går årskurs ett. Det kan vara en faktor att ämnet är nytt för de som går årskurs ett i jämförelse med de som redan gått två år. Intresset för bildämnet verkar ofta vara kopplat till elevers intressen utanför skolan. Flera informanter berättar om deras intresse för till exempel fotografering utanför skolan. Detta beskrivs även i Tilde-rapporten, att intresse för bildämnet ofta växt fram ur det egna intresset (Marner & Örtegren, 2015:139). I sin avhandling beskriver Wikberg några skillnader mellan tjejer och killar som går att relatera till detta. Wikberg skriver att killar i hennes undersökning enligt lärare ofta förknippas med att vara just mer fysiska, utåtriktade och ofta förknippas med teknik (Wikberg, 2014:101).

Elevers motivation för det digitala ämnet går att koppla till flera olika faktorer, dels elevers egna intressen dels lärarens kompetens. Detta är något som även framgår i Tilde-rapporten där det visar sig att lärare inom bild och formgivningsprogrammet ofta inte behärskar digitala medier. Detta leder till att lärare med specialkompetens anlitas och undervisning i digitala medier blir då adderade till bildundervisningen som enstaka separata inslag (Marner & Örtegren, 2015:165). Digitaliseringen av bildämnet går långsamt och oftast handlar de digitala inslagen om att söka efter bilder, mer än att digitalt skapa eller bearbeta bilder (Marner &

Örtegren, 2015:88). Detta stämmer överens med vad Emma berättar (Avsnitt 7.3). Emma säger att hon ofta använder digitala medel för att söka upp inspiration för sitt måleri.

8.2.2 Bildämnet och genus

Skolverket beskriver i styrdokumentet att skolan ska motverka all form av diskriminering, till exempel diskriminering knutet till kön (Skolverket, 2011:5). Samtidigt visar Skolverkets rapporter gång på gång att det är stora skillnader mellan tjejers och killars intresse och betyg, främst inom bildämnet (Skolverket, 2015b). Som nämnt i inledningen skriver Skolverket fram att digitalt arbete skulle kunna motivera just killar och att detta skulle vara ett arbete att jämna ut könsskillnaderna inom bildämnet. Denna syn på särskiljning vid fokus av skolans arbete går emot vad Skolverket skriver fram som grundläggande värden där alla ska behandlas lika och där undervisningen ska vara lika för alla menar jag. Mina data stärker den tanken. Jämför jag med vad denna studie visar kan vi se att eleverna uttrycker relativt liknande tankar.

Något som visade sig under intervjuerna med samtliga informanter, oavsett svar på frågan om bildämnet är ett ämne för killar, tjejer eller ett ämne för alla, var att nästan alla informanter blev något provocerade av frågan. Vad beror detta på? Är det för att bildämnet enligt dem absolut inte har med kön att göra eller är det tanken att det skulle kunna vara knutet till kön som är problematisk? Wikberg (2014:99) beskriver liknande situationer i sin avhandling, där elever kände sig provocerade av tanken att bildämnet skulle vara kategoriserat som tjejigt. Genom svaren kan vi se lite olika sätt att förhålla sig till detta. Informanterna Mikael, Hanna, Per och Erik var de som representerade de elever som går årskurs ett. De gav ganska liknande svar i diskussionen om bildämnet är ett ämne för alla, ett killämne eller ett ämne för tjejer. Det går dock att urskilja vissa skillnader som kan knytas till kön. Hanna är den elev som svarar mest neutralt och uttrycker att hon inte ens tänkt tanken att det ska vara ett ämne för tjejer eller killar. Per uttrycker en till synes ganska neutral syn på bildämnet och säger att det är ett ämne för alla. Per och Hanna menar att bildämnet inte har något med kön att göra. När jag ber Per utveckla sitt svar visar han dock en könsrelaterad problematik. Han utvecklar detta genom att säga att hans familj är väldigt stöttande i hans val av gymnasielinje, vilket man skulle kunna se som en egen problematik. Marner och Örtegren (2015:139) beskriver familjen som en ganska viktig faktor för ett intresse för bildämnet. Per väljer att distansera sig från idén att bild skulle vara varken killigt eller feminint, men att sedan berätta att hans familj stöttar honom sätter honom i en situation där hans val att gå bild kan ses som ovanlig eller omanlig eftersom den är i behov av stöd. Wikberg skriver om en av sina informanter, en kille, som först tar avstånd från

diskursen att bildämnet skulle vara tjejtigt, men som sedan tar en maskulin position i samtalet (Wikberg, 2018:109). Bildämnet ses i detta fall inte som något neutralt eftersom en killes val stärks genom att andra stöttar det. Om utrymme för ytterligare följdfrågor hade funnits kanske jag hade kunnat få svar på om han i någon mening menar att det är ovanligt att killar väljer bild och det är därför hans familj stöttar honom. Detta går även att relatera till vad informanten Jenny säger om hur andra ser på bildämnet. Jenny menar att det finns en skam för killar att tycka om bildämnet, vilket grundar sig i en idé att äldre generationer inte ser bildämnet som något viktigt, och menar att killar mer hör hemma på till exempel fordonsprogrammet (Se avsnitt 7.4.1).

Emma säger även hon att bildämnet är ett ämne för alla, men med en viss tvekan. Hon berättar sedan att bildämnet nog kanske är tjejtigt ändå. Hon tror det kan ha att göra med att det man gör på bilden kan ses som tjejtigt. Detta sätt att förhålla sig till bildämnet kan liknas med hur lärare uppfattar könsskillnader enligt Skolverkets rapport (NÄU13). Där beskrivs att de flesta lärare inte uppfattar någon könsskillnad trots befintlig statistik, vilket skulle kunna bero på en tanke att det inte *borde* vara så (Skolverket, 2015:59). Vad som sedan visas av informanterna är att det finns en ganska tydlig könsskillnadsdiskurs som menar att bildämnet inte hade något med kön att göra egentligen men att det ändå är ett ämne som ses som tjejtigt. Detta menar informanterna mest beror på hur det varit innan, att det förut varit uppdelat mellan tjejer och killar och att detta är något som lever kvar. De beskriver på detta sätt en situation där de befinner sig i en position utanför problemet, men samtidigt måste hantera det. Informanterna försvarar sina egna positioner och värderingar genom att relatera könsskillnaderna till ett äldre stereotyp beteende.

8.3 Slutsatser

Avsnittet lyfter fram olika konklusioner, redovisade under respektive huvudfråga i arbetet. För att stärka läsningen och förståelsen ges inledningsvis på nytt studiens syfte:

Syftet med denna undersökning är att få ökad förståelse för hur digitalt skapande kan påverka elevers motivation för bildämnet, samt undersöka om tjejers och killars förhållningssätt till bildämnet skiljer sig åt.

Vilka motivationsfaktorer visar elever för bildämnet, enligt studiens deltagare? De informanter som intervjuats beskriver olika typer av motivationsfaktorer. Flera av informanterna uttrycker ett starkt intresse för digitalt skapande, främst fotografering. Informanterna relaterar ofta vad som motiverar dem till intressen utanför skolan och menar att de sysslade med bild sedan de var små. Motivationen blir då knuten till elevers egna intressen. Det visade sig också att det finns motivation att bli tekniskt duktig och att detta är vad som driver vissa informanter inom bildämnet.

På vilket sätt påverkar digitalt skapande elevers motivation, enligt studiens deltagare? Digitalt skapande visar sig kunna påverka elevers motivation på flera olika sätt. Några tjejer som intervjuades menar att digitalt skapande hjälper dem att kunna tolka bilder, till exempel logotyper, vilket gör att de har lättare att förstå sin omvärld. Vi kan också se att det finns tankar om att digitalt skapande hjälper elever att senare kunna marknadsföra sig själva, vilket kommer hjälpa dem att hitta jobb. Jobb är kanske den faktor som är mest framträdande hos samtliga informanter. Digitalt skapande beskrivs som något som främst är knutet till olika framtida yrken, vilket beskrivs delvis genom vad man lär sig, men också mer praktiskt vilka jobb man kan få av att lära om och med digitalt skapande. En motivationsfaktor blir då de jobb som elever ser knutet till digitalt skapande. Flera av informanterna beskriver digitala medier som ett hjälpmedel att motiveras inom andra konstformer, till exempel kan fotografier sökas upp som inspiration till en målning. En faktor som hämmar elevers motivation och som var mest framträdande gällde lärarens kompetens. Nästan alla informanter har haft erfarenheter av lärare som inte varit kunniga inom digitalt skapande, vilket enligt informanterna resulterat i minskad motivation.

Hur skiljer sig killars och tjejers förhållningsätt till bildämnet, enligt studiens deltagare? När frågan ställdes om bildämnet är ett ämne för killar, tjejer eller ett ämne för alla kan vi se vad jag identifierar som tre sätt att förhålla sig till detta. För det första finns det elever som uttrycker att de aldrig tänkt tanken att bildämnet skulle kunna vara tjejigt eller killigt. Dessa elever förhåller sig neutrala till frågan och blir nästan provocerade att det skulle vara knutet till kön. Vidare finns det elever som menar att bildämnet inte *borde* vara knutet till kön men de uttrycker att det finns en könsskillnadsdiskurs och att ämnet tenderar att vara något tjejigt. Detta beskrivs främst som ett problem som lever kvar på grund av äldre stereotyper. Bildämnet ses också som något som är knutet till känslor, vilket vissa av informanterna menar är positionerat som feminint. Det tredje förhållningssättet är att konstatera bildämnet som tjejigt, men att samtidigt problematisera detta som något som måste jobbas bort. Bildämnet beskrivs som ett ämne som

har en ”stämpel”, denna stämpel gör det problematiskt för killar att tycka om bild för det riskerar att positionera dem som feminina. Tjejer ses som mer passiva vilket kopplas till att sitta och rita, medan killar ses som mer utåtagerande och aktiva vilket informanterna kopplar till andra gymnasieprogram, till exempel fordonsprogrammet.

8.4 Avslutande kommentar och forskningsförslag

Vad som blir tydligt är att bildämnet är ett ämne där intresset är grundat i elevers egna intressen utanför skolan. Det syns en efterfrågan för mer digitalt arbete inom bildämnet, samt vikten av kompetenta lärare. Detta beskrivs inte bara av informanterna i denna studie, men även inom den forskning som använts. Detta skapar för mig frågan om bildämnet står inför ett paradigmskifte, där undervisningen kommer skifta från de traditionella arbetsformerna som nu står för en stor del av bildämnet. För att gå mer mot ett mer digitaliserat arbetssätt.

Fortsatt forskning inom området behövs och jag ser med fördel att man gör fler studier i samband med genus och digitalt arbete för att försöka få svar på hur killar och tjejer arbetar med digitalt arbete inom skolan. Är det fördelaktigt att arbeta med ett övergripande digitalt arbete, eller finns det mening att ha olika arbetssätt för till exempel killar då de visar ett något mindre intresse för bildämnet överlag?

9. Referenslista

Davies, Bronwyn. & Wallentin, Christer. (2003), *Hur flickor och pojkar gör kön*, 1. uppl. edn, Stockholm: Liber

Dimenäs, Jörgen. (2007), *Lära till lärare: att utveckla läraryrket - vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*, Stockholm.

Douglas, Katherine.M. & Jaquith, Diane.B. (2009), "Engaging Learners through Artmaking: Choice-Based Art Education in the Classroom", Teachers College Press.

Eriksson Barajas, Katarina, Forsberg, Christina & Wengström, Yvonne (2013). *Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap: vägledning vid examensarbeten och vetenskapliga artiklar*. 1. utg. Stockholm: Natur & Kultur

Fejes, Andreas. & Thornberg, Robert. (2015), *Handbok i kvalitativ analys*, 2., utök. uppl. edn, Liber, Stockholm.

Green, Denise., Mitchell, Taylor. & Taylor, Patrick. (2011), "Mentoring in the art classroom", *Improving Schools*, vol. 14, no. 2, pp. 117-129.

Jaquith, Diane.B, (2011) "When is Creativity? Intrinsic Motivation and Autonomy in Children's Artmaking", *Art Education*, 64:1, 14-19.

Larsen, Ann Kristin., Kärnekull, Bo. & Kärnekull, Ethel. (2009), *Metod helt enkelt: en introduktion till samhällsvetenskaplig metod*, Malmö: Gleerups

Lundberg, Anna & Werner, Ann (red.) (2012). *Genusvetenskapens pedagogik och didaktik*. Göteborg: Nationella sekretariatet för genusforskning

Lundgren, Ulf.P. (2006), *Uttryck, intryck, avtryck: lärande, estetiska uttrycksformer och forskning*, Stockholm: Vetenskapsrådet

Nilsson, Christoffer, (2018), *Att skapa mening genom konst: En litteraturstudie om motivation i ett bilddidaktiskt sammanhang*. Examensarbete 1, Bild, Falun: Högskolan Dalarna

Marner, Anders., & Örtegren, Hans., (2013), "Digitala medier i bildämnet: möten och spänningar", Ingår i A. Marner & H. Örtegren (red). KLÄM: Konferenstexter om Lärande, Ämnesdidaktik och Mediebruk. Tilde – skriftserie. 2013: 1 in , pp. s. 28-49. Institutionen för estetiska ämnen. Humanistiska fakulteten. Umeå: Umeå universitet

Marner, Anders., & Örtegren, Hans. (2015). Kunskapsorientering i bildämnet 2003-2015. – Tilde, In Slöjd & Bild: kunskapsorientering och digitalt bildarbete inom bildundervisningen (pp. 39–86). Umeå: Umeå universitet.

Moorefield-Lang, Heather. (2010), "Arts Voices: Middle School Students and the Relationships of the Arts to Their Motivation and Self-Efficacy", *Qualitative Report*, vol. 15, no. 1, pp. 1-17.

Skolverket, (2003), NU03, *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003: Sammanfattande huvudrapport*. Stockholm: Skolverket

Skolverket, (2011), *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket, (2015), *Bild i grundskolan – en nationell ämnesutvärdering i årskurs 6 & 9 – NÄU13*. Rapport 423. Stockholm: Skolverket

Skolverket, (2015b), NÄU13, *Bild, musik och slöjd i grundskolan: En sammanfattande analys av de nationella utvärderingarna*. Stockholm: Skolverket

Skåreus, Eva (red.) (2018). *Estetiska ämnen och genus*. Antologi. Malmö: Gleerups Utbildning AB

Vetenskapsrådet, (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet

Wernersson, Inga (2010) *Könsskillnader i skolprestationer – idéer om orsaker*. Stockholm: Fritze.

Wikberg, Stina. (2013), "Art education – mostly for girls?: A gender perspective on the Art subject in Swedish compulsory school", *Education Inquiry*, vol. 4, no. 3, pp.

Wikberg, Stina., (2014), *Bland självporträtt och parafraser: om kön och skolans bildundervisning*. Diss. Institutionen för estetiska ämnen i lärarutbildningen, Humanistiska fakulteten. Umeå: Umeå universitet.

Wikberg, Stina. (2018). "Bildämnet – lika mycket för alla, men kanske lite mer för tjejer". I: *Estetiska ämnen och genus*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Åsén, Gunnar. (2006). Varför bild i skolan? – En historisk tillbakablick på argument för ett marginaliserat skolämne. I Lundgren, P, Ulf (red.) (2006). *Uttryck, intryck, avtryck - lärande, estetiska uttrycksformer och forskning*. Vetenskapsrådets rapportserie No. 4. Vetenskapsrådet, Stockholm

10. Bilagor

10.1 Bilaga 1 – Informationsbrev

Information samt förfrågan om medverkan i en intervjustudie med titeln:

**Motivation i anknytning till digitalt skapande ur genusperspektiv
En kvalitativ intervjuundersökning om motivation i anknytning till digitalt bildskapande i gymnasieskolans bildundervisning.**

Hej!

Jag heter Christoffer Nilsson och skriver min examensuppsats på avancerad nivå inom ämnet Bild på Högskolan Dalarna. Syftet med min undersökning är få kunskap om elevers motivation i anknytning till digitalt skapande. Jag är intresserad av att få veta mer deras synpunkter och erfarenheter angående det här området. Undersökningen kommer att genomföras med intervjuer på plats i skolan, vilka uppskattas ta cirka 20-30 minuter per elev.

Eleverna tillfrågas härmed om deltagande i denna undersökning. Deltagandet är frivilligt och de kan när som helst välja att avbryta sitt deltagande utan motivering. Det insamlade materialet kommer att behandlas och besvaras konfidentiellt och anonymiserade namn kommer att användas för de som deltar i studien. Undersökningen kommer att presenteras i form av en uppsats vid Högskolan Dalarna.

Vidare upplysningar lämnas av:

Student:

E-post:

Telefon:

Handlerare:

E-post:

Telefon:

Underskrift student   Ort och datum

Underskrift handledare   Ort och datum

Ja, jag vill delta i studien:

Underskrift deltagare   Ort och datum

10.2 Bilaga 2 – Intervjumanuskript

Vad intresserade dig för bildämnet?

Vilken typ av bilder inspirerar dig?

Vilka tekniker inspirerar dig?

Vad tror du syftet med bildämnet är?

Vad tycker du att bildämnet ska innehålla/lära ut

Använder ni digitala verktyg i undervisningen? (Photoshop, Zbrush, Maya osv.)

Hur tycker du det digitala skapande fungerar i bildundervisningen?

Hur använder du digitala medier i din vardag?

Ser du på bildämnet som ett mer tjejtigt, killigt eller som ett ämne för alla?

**

Finns det någonting du skulle vilja lägga till som vi inte har behandlat?